

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการค้าผักและผลไม้ ภาคเหนือ-จีนตอนใต้

จากความตกลงเร่งลดภาษีสินค้าผักและผลไม้ระหว่างไทย - จีน (Early Harvest) ภายใต้กรอบความตกลงเขตการค้าเสรี อาเซียน – จีน ทำให้มูลค่าการค้าผักและผลไม้ (HS.07-08) ในปัจจุบันระหว่างไทย-จีน ขยายตัวมาก จาก 7,467.8 ล้านบาท ในปี 2545 เป็น 20,732.8 ล้านบาทในปี 2549 และในครั้งแรกปี 2550 มูลค่าการค้าเพิ่มขึ้นจากระยะเดียวกันปีก่อน ร้อยละ 18.4 เป็น 13,284.3 ล้านบาท ขยายตัวสูงต่อเนื่องจากปีก่อนที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 23.3 ระยะเดียวกันปีก่อน

นอกจากนั้น การที่บริเวณตอนใต้ของจีนเป็นแหล่งผลิตพืชผลทางการเกษตรที่สำคัญหลายชนิด และมีความได้เปรียบหลายด้าน เช่นมีต้นทุนที่ต่ำ เปิดโอกาสให้พ่อค้าจีนมีการส่งออกพืชผลเกษตรหลายชนิดมาไทยเพิ่มขึ้น จากแอปเปิ้ลและหอมกระเทียม เพิ่มเป็น บรอกโคลี ดอกกะหล่ำ ถั่วลันเตา ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของการค้าผักและผลไม้ของประเทศและภาคเหนือ – จีนตอนใต้ อยู่อย่างต่อเนื่อง

ด้านการส่งออก

ครั้งแรกของปี 2550 ไทยส่งออกผักและผลไม้ไปจีนเพิ่มขึ้นร้อยละ 16.9 เป็น 10,389.7 ล้านบาท จากการส่งออกมันสำปะหลังเป็นสำคัญ มูลค่าส่งออกสูงถึง 8,652.8 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 83.3 ของการส่งออกผักและผลไม้ไปจีนทั่วประเทศ นอกจากนี้ยังส่งออกผลไม้ชนิดอื่นๆ เพิ่มขึ้นบางเล็กน้อย อย่างไรก็ตามการส่งออกทั่วประเทศต่าง ๆ ลดลง

ในส่วนภาคเหนือ ครั้งแรกของปี 2550 ส่งออกผักและผลไม้ไปจีนตอนใต้ผ่านด่านศุลกากรเชียงใหม่ ลดลงร้อยละ 88.9 เหลือ 8.4 ล้านบาท เป็นที่น่าสังเกตว่ามีการส่งออกสินค้าผักและผลไม้ไปพม่าและลาวเพิ่มขึ้น และจากการสอบถามผู้ส่งออกบางรายทราบว่า ส่วนหนึ่งเป็นการส่งออกไปจีนตอนใต้เพื่อลดภาระและเวลาในการตรวจสอบศุลกากรกรณีส่งออกไปจีน¹ โดยตรง (หากรวมการส่งออกผักและผลไม้ผ่านพม่าและลาวมูลค่าจะสูงขึ้นเป็น 99.3 ล้านบาท) อย่างไรก็ตามการการค้าต่างประเทศได้ออกประกาศฉบับใหม่ ซึ่งในส่วนของประเทศจีน ไม่ได้ระบุเอาไว้ในประกาศฉบับนี้ จึงถือว่าผู้ประกอบการไม่ต้องขอหนังสือรับรองสารตกค้างจากกรมวิชาการเกษตรและหนังสือรับรองจากกรมการค้าต่างประเทศ เริ่มมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 30 เมษายน 2550 โดยผลไม้หลักที่ส่งออกไปจีนตอนใต้ ได้แก่ ลำไยแห้ง มังคุด กัลยอบแห้ง มะขาม และส้ม ตามลำดับ โดยมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสินค้าส่งออกประเภทผักและผลไม้ ไม่มากนัก

โครงสร้างการส่งออกผักและผลไม้ในภาคเหนือ เปลี่ยนแปลงไปจากก่อนข้อตกลงเร่งลดภาษี เล็กน้อย กล่าวคือในปี 2545 ภาคเหนือส่งออกลำไยแห้งไปจีนตอนใต้ มูลค่า 1,149.9 ล้านบาท มีสัดส่วนส่งออกมากที่สุดถึงร้อยละ 99.5 ของการส่งออกผักและผลไม้ในภาคเหนือไปจีนตอนใต้ ส่วนที่เหลือเป็นการส่งออกสับปะรดแห้ง มะขามและผลไม้อื่นๆ ภายหลังข้อตกลงฯ การส่งออกลำไย

¹ ผู้ประกอบการส่งสินค้าไปจีน ต้องขอหนังสือรับรองสารตกค้างจากกรมวิชาการเกษตร ซึ่งการตรวจหาสารพิษตกค้างต้องนำตัวอย่างสินค้าไปตรวจที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ.เชียงใหม่ ทำให้เสียต้นทุนและใช้เวลาเพิ่มขึ้น

อบแห้งผ่านด่านเชียงแสนในปี 2547 ปี 2548 ปี 2549 และครั้งแรกปี 2550 มีมูลค่า 408.3 ล้านบาท 524.8 ล้านบาท 219.0 ล้านบาท และ 7.6 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนส่งออกร้อยละ 94.8 ร้อยละ 98.6 ร้อยละ 99.6 และร้อยละ 90.9 ของการส่งออกผักและผลไม้ไปจีนผ่านภาคเหนือ ตามลำดับ

สินค้าสำคัญที่ส่งออกไปจีนตอนใต้ผ่านชายแดนภาคเหนือช่วงครั้งแรกของปี 2550 (ไม่รวมที่ทำพิธีการส่งออกผ่านพม่าและลาว) มีดังนี้

การส่งออกผักและผลไม้สำคัญไปจีนตอนใต้ผ่านด่านศุลกากรเชียงแสน

หน่วย : บาท

	2545		2549		ม.ค.-มิ.ย.50	
	สัดส่วน (%)	มูลค่า	สัดส่วน (%)	มูลค่า	สัดส่วน (%)	มูลค่า
ลำไยอบแห้ง	99.5	1,149,874,353	99.6	218,956,703	90.9	7,603,880
มะขาม	0.1	1,243,550	0.1	276,000	8.4	701,188
กล้วยแห้ง	0.0	438,750	-	-	0.4	30,000
เชอร์รี่	-	-	-	-	0.2	20,000
อื่นๆ	0.4	4,366,027	0.3	664,250	0.1	7,009
รวม	100.0	1,155,922,680	100.0	219,896,953	100.0	8,362,077

ที่มา : คำนวณจากข้อมูลของกรมศุลกากร

ด้านการนำเข้า

การนำเข้าจากจีนในช่วงครั้งแรกของปี 2550 เพิ่มขึ้นจากระยะเดียวกันปีก่อนร้อยละ 24.2 เป็น 2,894.7 ล้านบาท ขยายตัวต่อเนื่องเมื่อเทียบกับที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 29.0 ระยะเดียวกันปีก่อน จากการนำเข้าแอปเปิ้ล สาลี่ เห็ดหอมแห้ง ส้มแมนดาริน ถั่วต่างๆ และบรอกโคลี เพิ่มขึ้นมาก อย่างไรก็ตามนำเข้าแครอทลดลง

สำหรับภาคเหนือ ในครั้งแรกของปี 2550 นำเข้าผักและผลไม้จากจีนตอนใต้ผ่านด่านศุลกากรเชียงแสนเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.9 เป็น 169.7 ล้านบาท เป็นการนำเข้าบรอกโคลีมากถึงร้อยละ 42.3 ของการนำเข้าผักและผลไม้ทั้งหมด และเพิ่มขึ้นจากระยะเดียวกันปีก่อนร้อยละ 38.9 เป็น 71.8 ล้านบาท นอกจากนั้นยังมี กะหล่ำดอก นำเข้าเพิ่มขึ้นเกือบ 2 เท่าตัว เป็น 12.5 ล้านบาท ผักกาดหอม ห่อนำเข้าเพิ่มขึ้นจากระยะเดียวกันปีก่อนร้อยละ 80.0 เป็น 9.2 ล้านบาท ขณะที่การนำเข้าหอมและกระเทียมลดลงร้อยละ 28.1 เหลือ 36.2 ล้านบาท และมีสัดส่วนนำเข้าร้อยละ 14.3 ของการนำเข้าผักและผลไม้ผ่านด่านศุลกากรในภาคเหนือ ทั้งนี้โครงสร้างการนำเข้ามีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากในช่วงก่อนและหลังการทำข้อตกลงเร่งลดภาษี

ก่อนข้อตกลงเร่งลดภาษี ในปี 2545 ภาคเหนือนำเข้าแอปเปิ้ลและสาลี (แพร์และควินซ์) มูลค่า 157.7 ล้านบาท และ มูลค่า 53.6 ล้านบาท มีสัดส่วนนำเข้ามากที่สุดถึงร้อยละ 60.7 และร้อยละ 20.6 ของการนำเข้าผักและผลไม้ในภาคเหนือ ตามลำดับ ภายหลังข้อตกลงฯ แม้ว่าปริมาณการนำเข้าแอปเปิ้ลและสาลีจะเพิ่มขึ้นในระยะแรก แต่สัดส่วนการนำเข้ากลับลดลง โดยในปี 2547 ปี 2548 ปี 2549 และครั้งแรกปี 2550 นำเข้าแอปเปิ้ลมูลค่า 255.2 ล้านบาท 218.0 ล้านบาท 147.3 ล้านบาท และ 5.2 ล้านบาท ตามลำดับสัดส่วนลดลงเหลือร้อยละ 42.0 ร้อยละ 34.0 ปี ร้อยละ 19.9 และร้อยละ 3.1 ของการนำเข้าผักผลไม้ในภาคเหนือ ตามลำดับ ในขณะที่สาลี(แพร์และควินซ์) นำเข้าในปี 2547 ปี 2548 ปี 2549 และครั้งแรกปี 2550 นำเข้ามูลค่า 196.2 ล้านบาท 164.3 ล้านบาท 133.6 ล้านบาท และ 1.7 ล้านบาท มีสัดส่วนนำเข้าร้อยละ 32.3 ร้อยละ 25.6 ปี ร้อยละ 18.0 และร้อยละ 1.0 ตามลำดับ สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากปัจจุบันไม่ต้องเสียภาษีนำเข้าสินค้าผักและผลไม้จากจีนทุกด้าน ทำให้พ่อค้านำเข้าแอปเปิ้ลหันไปนำเข้าผ่านด่านศุลกากรส่วนกลางมากขึ้น เนื่องจากการนำเข้าผ่านชายแดนภาคเหนือทำให้สินค้าส่วนหนึ่งได้รับความเสียหาย และต้องขนส่งหลายทอดมีภาระค่าใช้จ่ายด้านอื่นๆ อีกทั้งแหล่งผลิตแอปเปิ้ลส่วนใหญ่อยู่บริเวณเมืองชานตง (เมืองชายฝั่งตะวันออกของจีน)

การนำเข้าผักและผลไม้สำคัญจากจีนตอนใต้ผ่านด่านศุลกากรเชียงแสน

หน่วย : บาท

	2545		2549		ม.ค.-มิ.ย.50	
	สัดส่วน	มูลค่า	สัดส่วน	มูลค่า	สัดส่วน	มูลค่า
บรอกโคลี	0.0	20,218	23.0	170,612,995	42.3	71,832,349
แอปเปิ้ล	60.7	157,687,314	19.9	147,297,737	3.1	5,185,205
หอมและกระเทียม อื่น ๆ	12.3	31,979,424	17.2	127,552,779	21.3	36,234,163
ถั่วลิ้นเตา	-	-	3.2	23,579,108	6.4	10,831,426
กะหล่ำดอก	0.1	137,990	1.4	10,133,910	7.4	12,508,535
อื่น ๆ	27.0	70,149,480	35.3	261,574,857	19.5	33,151,345
รวม	100.0	259,974,426	100.0	740,751,386	100.0	169,743,023

ที่มา : คำนวณจากข้อมูลของกรมศุลกากร

อย่างไรก็ตามในระยะหลัง พบว่าผู้ประกอบการ นำเข้าพืชผักชนิดต่างๆ เพิ่มขึ้น เช่น บรอกโคลี กะหล่ำดอก ถั่วลิ้นเตา และอื่นๆ กล่าวคือ จากเดิมปี 2545 มีการนำเข้าบรอกโคลีเพียง 20,218 บาท มีสัดส่วนนำเข้าเพียงร้อยละ 0.008 แต่ในปี 2547 ปี 2548 ปี 2549 และครั้งแรกปี 2550 นำเข้าเพิ่มขึ้นเป็น 22.6 ล้านบาท 99.1 ล้านบาท 170.6 ล้านบาท และ 71.8 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนการนำเข้าร้อยละ 3.7 ปี ร้อยละ 15.5 ปี ร้อยละ 23.0 และร้อยละ 42.3 ของการนำเข้าผักและผลไม้ทั้งหมดจากจีนผ่านด่านศุลกากรภาคเหนือ ตามลำดับ ส่วนการนำเข้ากะหล่ำดอก ในปี 2545 นำเข้าเพียง 137,990 บาท มีสัดส่วนนำเข้าเพียงร้อยละ 0.1 ในปี 2547 ปี 2548 ปี 2549 และครั้งแรกปี 2550 นำเข้าเพิ่มขึ้นเป็น

2.1 ล้านบาท 5.3 ล้านบาท 10.1 ล้านบาท และ 12.5 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนการนำเข้าร้อยละ 0.3 ร้อยละ 0.8 ร้อยละ 1.4 และร้อยละ 7.4 ของการนำเข้าผักและผลไม้ทั้งหมดจากจีนผ่านภาคเหนือ ตามลำดับ เนื่องจากแหล่งผลิตบรอกโคลีและกะหล่ำดอกมีแหล่งเพาะปลูกสำคัญอยู่ในมณฑลยูนนาน จึงต้องขนส่งผ่านแม่น้ำโขงและนำเข้าผ่านด่านศุลกากรชายแดนภาคเหนือเพื่อขนส่งไปขายตลาดค้าส่งสำคัญ เช่น ตลาดไท และตลาดสี่มุมเมือง

มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการนำเข้าหอมและกระเทียมจากจีน ซึ่งเป็นสินค้าอ่อนไหวสูง² (ที่มีโควตาภาษี จะลดภาษีเหลือร้อยละ 0 เฉพาะภาษีในโควตาเท่านั้น (65ตัน) แต่จะยังคงปริมาณและโควตานำเข้าและภาษีนอกโควตาไว้ตามที่ผูกพันกับ WTO) ยังคงมีมูลค่านำเข้าที่สูง แต่สัดส่วนนำเข้าจะลดลง กล่าวคือช่วงก่อนทำข้อตกลง ปี 2544 ไม่มีข้อมูลการนำเข้าผ่านด่านศุลกากรในภาคเหนือ ปี 2545 นำเข้า 32.0 ล้านบาท สัดส่วนนำเข้าร้อยละ 12.3 ในปี 2547 ปี 2548 ปี 2549 และครั้งแรกปี 2550 นำเข้าเพิ่มขึ้นเป็น 80.2 ล้านบาท 75.7 ล้านบาท 127.6 ล้านบาท และ 36.2 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนนำเข้าร้อยละ 13.2 ร้อยละ 11.8 ร้อยละ 17.2 และร้อยละ 21.3 ของการนำเข้าผักและผลไม้ทั้งหมดจากจีนผ่านภาคเหนือ ตามลำดับ เนื่องจากหอมและกระเทียมจีนมีความได้เปรียบในเรื่องราคาที่ต่ำมาก ซึ่งแม้ทางการไทยจะจัดความสำคัญเป็นสินค้าอ่อนไหวสูง ที่ไทยยังจัดเก็บภาษีนำเข้าสูงถึงร้อยละ 57 และร้อยละ 142 ตามลำดับ แล้วก็ตาม

ดุลการค้า

สำหรับดุลการค้าไทย-จีน (ทั้งประเทศ) ในครั้งแรกปี 2550 ไทยเกินดุลการค้าผักและผลไม้กับจีนเร่งตัวเป็น 7,495.0 ล้านบาท สูงกว่าที่เกินดุล 6,557.7 ล้านบาท ในปีก่อน และสูงกว่าช่วงเดียวกันปี 2546 (ก่อน FTA ไทย-จีน) ที่เกินดุล 3,096.6 ล้านบาท

ในส่วนภาคเหนือ-จีนตอนใต้ ภาคเหนือขาดดุลการค้ากับจีนตอนใต้ 161.4 ล้านบาท เทียบกับที่ขาดดุล 89.4 ล้านบาท ระยะเดียวกันปีก่อน และเทียบกับที่เกินดุล 429.6 ล้านบาท ช่วงเดียวกันปี 2546 (ก่อนข้อตกลงเร่งลดภาษี)

ผลจากข้อตกลงเร่งลดภาษีผักและผลไม้ไทย-จีน นอกจากจะทำให้ปริมาณการค้าไทย-จีนขยายตัวแล้ว ยังมีผลให้โครงสร้างการค้าของภาคเหนือเปลี่ยนแปลงไปมาก โดยเฉพาะสินค้านำเข้าประเภทผัก ซึ่งมีแหล่งผลิตหลักอยู่บริเวณมณฑลยูนนาน เช่น บรอกโคลี กะหล่ำ ถั่วลันเตา และผักชนิดต่างๆ นำเข้าผ่านภาคเหนือมาก จากความได้เปรียบด้านต้นทุนการผลิต สภาพภูมิอากาศ และได้รับประโยชน์ทางภาษีดังกล่าว นอกจากนั้นในอนาคตจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเส้นทางถนนเพิ่มเติม โดยเฉพาะเส้นทาง R3E (จีน-ลาว-ไทย) ซึ่งจะเพิ่มศักยภาพและความได้เปรียบของผักผลไม้

² สินค้าอ่อนไหวสูง ได้แก่ สินค้าที่มีโควตาภาษีของไทยทั้ง 23 รายการ (53 พิกัดศุลกากร) เช่น กระเทียม หอมหัวใหญ่ มันฝรั่ง ชา เป็นต้น ซึ่งสินค้าอ่อนไหวสูงเหล่านี้จะยังคงภาษีนอกโควตาเท่าที่ผูกพันไว้เท่าเดิมไปจนถึงวันที่ 1 มกราคม 2558 ซึ่งไม่ว่าภาษีนอกโควตาจะอยู่ที่ระดับใดก็ต้องลดลงเหลือในอัตราร้อยละ 50 ทันที เช่น กระเทียมจะลดจากร้อยละ 57 เหลือร้อยละ 50 หอมหัวใหญ่จะลดจากร้อยละ 142 เหลือร้อยละ 50 แต่หากสินค้าใดมีภาษีนอกโควตาที่ต่ำกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 50 อยู่แล้ว ก็ยังคงภาษีนอกโควตาไว้เท่าเดิมตลอดไป

จากเงินตอนใต้มากขึ้น ในขณะที่หอมและกระเทียม ซึ่งไทยยังคงเก็บภาษีนำเข้า ก็ยังมีปริมาณนำเข้าที่สูงมาก จึงมีความจำเป็นที่เกษตรกรในภาคเหนือและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ต้องวางแผนปรับตัวรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยในระยะสั้นเกษตรกรควรผลิตสินค้าให้แตกต่างจากสินค้าจีนโดยทำการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต หันไปเพาะปลูกพืชผักไร้สารตกค้างทดแทน และในระยะยาวเกษตรกรควรปรับเปลี่ยนพื้นที่ไปเพาะปลูกพืชชนิดอื่นที่จีนไม่สามารถผลิตได้ทดแทน โดยภาครัฐควรให้การสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณและด้านวิชาการ

มูลค่าการค้าผักและผลไม้ (HS.07-08) ระหว่างไทย-จีน

หน่วย : ล้านบาท

	2545	2546	2547	2548	2549	ม.ค.-มิ.ย.					
						45	46	47	48	49	50
มูลค่าการค้า											
ทั้งประเทศ	7,467.8	11,547.1	15,679.2	20,732.8	25,681.6	3,424.8	4,682.8	7,194.9	9,097.0	11,220.8	13,284.3
ภาคเหนือ	1,383.4	2,751.3	1,008.7	992.1	636.5	341.1	539.4	312.2	243.7	240.6	178.1
	(3.9)	(98.9)	(-63.3)	(-1.6)	(-35.8)	(30.4)	(58.1)	(-42.1)	(-22.0)	(-1.3)	(-26.0)
มูลค่าส่งออก											
ทั้งประเทศ	5,894.5	8,228.3	11,533.5	15,823.3	19,520.2	2,822.3	3,889.7	5,636.7	7,289.1	8,889.3	10,389.7
ภาคเหนือ	1,125.3	2,040.1	407.9	436.5	92.4	259.2	484.5	217.2	49.8	75.6	8.4
	(9.0)	(81.3)	(-80.0)	(7.0)	(-78.8)	(15.4)	(86.9)	(-55.2)	(-77.1)	(51.7)	(-88.9)
มูลค่านำเข้า											
ทั้งประเทศ	1,573.3	3,318.9	4,145.7	4,909.5	6,161.4	602.5	793.1	1,558.2	1,807.9	2,331.5	2,894.7
ภาคเหนือ	258.1	711.2	600.8	555.6	544.2	81.9	54.9	95.0	193.8	165.0	169.7
	(-13.7)	(175.5)	(-15.5)	(-7.5)	(-2.1)	(121.3)	(-32.9)	(72.9)	(104.1)	(-14.9)	(2.9)
ดุลการค้า											
ทั้งประเทศ	4,321.2	4,909.4	7,387.7	10,913.8	13,358.8	2,219.9	3,096.6	4,078.5	5,481.2	6,557.7	7,495.0
ภาคเหนือ	867.1	1,328.9	-192.9	-119.1	-451.8	177.3	429.6	122.3	-144.0	-89.4	-161.4

ที่มา : กรมศุลกากร